

روزنامه صبح غرب کشور

صاحب امتیاز: مسعود جواندل
مدیرمسئول: سید حسن قشمی
سردبیر: زهره پروراهایی
چاپ: پیام رسانه
نشانی تحریریه: همدان، خیابان پاستور، کوچه شهید عزیزیان، پلاک ۵۹

تلفن

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۰ - ۰۸۱ |
امور مشترکین: ۰۹۱۸۳۱۶۸۵۷۴

صاحب امتیاز روزنامه: ۰۹۱۸۸۱۳۱۵۴۱ |
آگهی‌ها: ۰۲۸۵۴۰۴۰ - ۰۸۱

پيامک: ۰۳۰۰۱۸۱۸۶۰ |
ارتباط با تحریریه: ۰۲۸۲۷۲۹۳۹ - ۰۸۱ |
دورنما: ۰۲۸۲۸۸۴۹ - ۰۸۱

ا گستره توزیع: استان‌های ایلام – کرمانشاه – کردستان – مرکزی – همدان |

امام علی علیه‌السلام فرمودند: دانش، میراثی است گرانبهای و آداب، زیورهایی نو به نو و اندیشه، آینه‌ای صافی است.

sepehrgharb.news

sepehrgharb.news@gmail.com

www.sepehrgharb.ir

سپهرغرب، گروه سیاسی – سمیرا گمار، جواد منصورى گفت: از فتوای تاریخی میرزای شیرازی در سال ۱۳۵۹ هجری قمری تا پیروزی انقلاب اسلامی، مرجعیت شیعه همواره در خط مقدم دفاع از استقلال، هویت دینی و تمامیت ارضی ایران ایستاده است؛ نهادی برخاسته از دل مردم که نه‌تنها در برابر استعمار ایستاد، بلکه با تکیه بر فرهنگ شیعی و آموزه‌های عاشورایی، بزرگ‌ترین جنبش مردمی تاریخ معاصر ایران را به پیروزی رساند.

در سال‌هایی که سایه استعمار بر تارک سرزمین‌های اسلامی گسترده بود و ساختارهای سیاسی و اقتصادی ایران در قبضه منافع بیگانگان قرار داشت، صدای عدالت‌طلبی و مقاومت از نهاد دیرپای مرجعیت شیعه برخاست؛ نهادی که همواره فراتر از نقش دینی، در لحظات حساس تاریخ، مسئولیت اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی را نیز بر دوش کشیده است. یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های این نقش‌آفرینی، فتوای تاریخی تحریم تنباکو به دست آیت‌الله میرزای شیرازی در سال ۱۳۰۹ هجری قمری (۱۸۹۱ میلادی) است؛ فتوایی که نه‌تنها موجب لغو امتیاز استعماری («رُزّی») شد، بلکه نقطه عطفی در بیداری مردم و شکل‌گیری روحیه مقاومت در برابر نفوذ بیگانگان به‌شمار می‌آید.

این فتوا که با جمله مشهور (اللّیوم، استعمال تنباکو و توتون، بآی نحو کان، در حکم محاربه با امام زمان (عج) است) صادر شد، نه از موضع قدرت نظامی، بلکه از جایگاه اقتدار معنوی و اعتماد عمیق مردم به مرجعیت شیعه بود که توانست پایه‌های تصمیم سیاسی دربار قاجار را بلرزاند و الگویی تازه از پیوند دین و مردم در مقابله با استبداد و استعمار ترسیم کند.

در آستانه سالگرد صدور این حکم تاریخی، بازخوانی آن واقعه نه‌تنها یادآور نقش بی‌بدیل مرجعیت در صیانت از استقلال کشور است، بلکه تأملی است بر استمرار آن نقش در تحولات پسین جامعه ایران از نهضت مشروطه تا انقلاب اسلامی. حوزه‌های علمیه، به‌عنوان خاستگاه این نهاد دینی و فکری، در بزنگاه‌های حساس تاریخ ایران، از دل سکوت ججره‌ها، صدای مردم را پژواک داده‌اند؛ صدایی که در گذر زمان، هم تئوری‌پردازی برای حاکمیت اسلامی را در خود پروراند و هم خاستگاه کنش‌گری مردمی شد.

اکنون در هنگامه‌ای که جهان اسلام و ایران با چالش‌های نوین سیاسی، فرهنگی و هویتی مواجه‌اند، مرور بر آن فصل پُرافتخار از تاریخ معاصر، مجالی است برای بازاندیشی نسبت مرجعیت، جامعه و مقاومت و تذکری برای جایگاه و مسئولیت تاریخی حوزه‌های علمیه در شکل‌دهی به مسیر آینده.

در همین راستا و به‌منظور بررسی ابعاد تاریخی، اجتماعی و سیاسی فتوای تحریم تنباکو و نقش مرجعیت شیعه در تحولات عصر قاجار و پس از آن، به سراغ دکتر جواد منصورى رفتم؛ دیپلمات، تاریخ‌پژوه و نخستین فرمانده کل سپاه

پاسداران انقلاب اسلامی که سال‌ها در حوزه تاریخ معاصر ایران، روابط بین‌الملل و نقش روحانیت در تحولات سیاسی به پژوهش و تحلیل پرداخته است.

منصوری با نگاهی تحلیلی و مستند، ضمن بررسی زمینه‌های صدور این فتوا، به پیامدهای آن در شکل‌گیری روحیه مقاومت در جامعه ایرانی و نیز تداوم نقش‌آفرینی حوزه‌های علمیه در تحولات منتهی به انقلاب اسلامی می‌پردازد.

فتوای تحریم تنباکو نه‌تنها یک اقدام دینی، بلکه یک حرکت فرهنگی و اجتماعی بود که باعث آگاهی مردم ایران و شکست سیاست‌های استعماری انگلیس شد.

■ نقش مرجعیت شیعه در مقابله با استعمار و استبداد
این تاریخ‌پژوه در ابتدا با اشاره به عمق نفوذ مرجعیت شیعه در تاریخ معاصر ایران و نقش این نهاد در مقابله با استعمار و استبداد، بیان کرد: مرجعیت شیعه در تاریخ ایران همواره نقش بی‌بدیلی ایفا کرده است. در زمان‌هایی که کشور تحت نفوذ استعمار و استبداد قرار داشت، روحانیت توانست با تکیه بر ارزش‌های اسلامی و اقتدار معنوی خود، مردمی را که در شرایط سخت سیاسی و اقتصادی قرار داشتند، به مقاومت فرا خواند.

جواد منصورى افزود: فتوای تحریم تنباکو یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های این نقش‌آفرینی است. آیت‌الله میرزای شیرازی با صدور این فتوا، به‌طور عملی نشان داد که مرجعیت شیعه نه‌تنها در حوزه دینی، بلکه در مسائل اجتماعی و سیاسی نیز تأثیرگذار است. این فتوا باعث شد تا مردم ایران در برابر سلطه بیگانگان، به‌ویژه بریتانیای استعمارگر، واکنش نشان دهند و درنهایت قرارداد استعماری («رُزّی») لغو شد.

این دیپلمات ادامه داد: این حرکت، نشانگر قدرت و تأثیرگذاری مرجعیت شیعه در شکل‌دهی به تحولات اجتماعی و سیاسی بود. درواقع مرجعیت شیعه توانست با استفاده از نفوذ معنوی خود، پایه‌های حکومت قاجار را بلرزاند و این فتوا به یک نماد مقاومت ملی تبدیل شد.

■ پیامدهای فتوای تحریم تنباکو: از مقاومت تا تحول در روابط داخلی و خارجی

منصوری در ادامه به پیامدهای فتوای تحریم تنباکو پرداخت و متذکر شد: پیامدهای این فتوا نه‌تنها در داخل ایران، بلکه در عرصه‌های

بین‌المللی نیز قابل توجه بود. این فتوا باعث شد که دربار قاجار مجبور به پذیرش خواسته‌های مردم و روحانیت شود. از سوی دیگر، بریتانیا که براساس این قراردادها به‌طور گسترده‌ای در ایران نفوذ داشت، از اقدام مذکور شگفت‌زده شد و این مسئله به‌طور مستقیم بر روابط ایران با کشورهای استعمارگر تأثیر گذاشت.

وی اضافه کرد: جالب این است که مرجعیت شیعه با صدور چنین فتوای تاریخی نه‌تنها حکومت قاجار را به تسلیم واداشت، بلکه در داخل ایران نیز بر پایه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه اثرگذار شد؛ مردم به این نتیجه رسیدند که می‌توانند با اراده و اتحاد در برابر قدرت‌های خارجی ایستادگی کنند. این حرکت همچنین تأثیرات عمیقی بر روابط داخلی ایران داشت و موجب شد تا روحانیت در چشم مردم به‌عنوان یک مرجع قدرتمند و پیشگام در مبارزه با ظلم و فساد به‌ویژه در دوران قاجار و سپس در دوران پهلوی، شناخته شود.

■ تداوم نقش مرجعیت در تحولات پس از فتوای تحریم تنباکو؛ از مشروطه تا انقلاب اسلامی
این دیپلمات برجسته کشور در ادامه به تداوم نقش مرجعیت شیعه در تحولات پس از فتوای تحریم تنباکو اشاره کرد و گفت: نقش مرجعیت شیعه در تحولات سیاسی ایران، پس از فتوای تحریم تنباکو به‌هیچ‌وجه محدود به آن دوره خاص نبوده است. درواقع پس از این فتوا، حوزه‌های علمیه ایران در بسیاری از جنبش‌ها و تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی وارد عمل شدند.

منصوری تصریح کرد: نهضت مشروطه یکی از این تحولات بود که مرجعیت شیعه به‌طور فعال در آن حضور داشت. در این دوران، علمای شیعه به‌ویژه آیت‌الله طباطبایی و آیت‌الله بهبهانی نقش اساسی در حمایت از مشروطه‌خواهان ایفا کردند. پس از آن نیز در دوران سلطنت رضاخان، حوزه علمیه قم توانست با زیرکی خاص، هم حوزه علمیه را حفظ و هم شیعه را در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی، حفظ کند.

وی ادامه داد: در دوران محمدرضاشاه نیز مرجعیت با حمایت از جنبش‌های مردمی و با استفاده از آموزه‌های شیعی، توانست نهضت اسلامی را تقویت کند. این حرکت‌ها درنهایت به انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ منتهی شد که در آن مرجعیت شیعه با رهبری امام خمینی (ره) توانست کشور را از یوغ استبداد و استعمار رهایی بخشد.

■ نقش مرجعیت شیعه در دوران معاصر و چالش‌های جدید

منصوری سپس با اشاره به وضعیت کنونی ایران و جهان اسلام، خاطرنشان کرد: امروز در جهانی که با چالش‌های نوین سیاسی، فرهنگی و هویتی مواجه است، هنوز هم مرجعیت شیعه نقشی کلیدی در تحولات جامعه ایران ایفا می‌کند. با وجود تغییرات جهانی، مرجعیت

شیعه همچنان در دل مردم جایگاه ویژه‌ای دارد و می‌تواند در مواقع بحرانی، با تکیه بر اصول دینی و مذهبی، مسیر جدیدی را برای جامعه ترسیم کند.

وی افزود: در انقلاب اسلامی ایران شاهد بودیم که دو رهبر بزرگ بعد از پیروزی انقلاب، یعنی امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای، توانستند با استفاده از جایگاه مرجعیت شیعی، کشور را از بحران‌ها عبور دهند و به اقتدار جهانی برسند؛ امروز نیز ایران و مرجعیت شیعه در برابر دشمنان خود ایستاده‌اند و همچنان به اصول و آموزه‌های اسلامی پایبند هستند.

■ پیوند دین و سیاست در ایران

این محقق و پژوهشگر تاریخ معاصر ایران در پایان سخنان خود تأکید کرد: آنچه که در تاریخ ایران، از فتوای تحریم تنباکو تا انقلاب اسلامی و انقلاب‌های معاصر می‌بینیم، یک پیوند عمیق میان دین و سیاست است. مرجعیت شیعه همواره در بزنگاه‌های تاریخی، با تکیه بر اصول مذهبی و فرهنگی خود، توانسته است نقشی محوری در تحولات سیاسی ایران ایفا کند. امروز نیز این پیوند همچنان ادامه دارد و می‌تواند در آینده نیز به‌عنوان الگویی برای ملت‌های دیگر در مقابله با چالش‌های داخلی و بین‌المللی مطرح شود.

■ مرجعیت دینی در ایران یک نهاد فکری و اجتماعی مؤثر بر ثبات کشور

در خاتمه باید گفت: مرجعیت دینی در ایران، به‌ویژه مرجعیت شیعه، همواره نقشی فراتر از حد

و مرزهای دینی ایفا کرده است. این نهاد تاریخی نه‌تنها در هدایت جامعه در عرصه‌های دینی، بلکه در تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشور نیز نقش‌آفرینی کرده است. در طول تاریخ مرجعیت شیعه توانسته در بزنگاه‌های حساس ایران استقلال، آزادی و هویت ایرانی دفاع کند و در بسیاری از مواقع تنها نهاد مقاومت در برابر استعمار و استبداد بوده است. فتوای تحریم تنباکو در سال ۱۸۹۱ توسط آیت‌الله میرزای شیرازی نمونه‌ای برجسته از این نقش است که به‌وضوح نشان می‌دهد چگونه مرجعیت شیعه در زمان خود توانسته است نظام سلطنتی قاجار را به چالش کشیده و به نفوذ استعمارگران انگلیسی پایان دهد.

یکی از مهم‌ترین ابعاد نقش مرجعیت، پیوند تنگاتنگ آن با روحیه مقاومت و بیداری مردم است. از همان آغاز، مرجعیت شیعه توانست به‌عنوان یک نهاد معتبر در برابر فشارهای خارجی و داخلی، نظیر استعمار و استبداد، ایستادگی کند. این ایستادگی تنها به‌صورت فتوای فقهی و مذهبی نبود، بلکه به الگویی اجتماعی و فرهنگی تبدیل شد که مردم به‌عنوان پیشگامانش، از آن پیروی کردند. وقتی در دوره قاجار استعمارگران تلاش می‌کردند ایران را تحت سلطه اقتصادی و سیاسی خود درآورند، مرجعیت شیعه با تکیه بر آموزه‌های دینی و فقهی، مردم را به مبارزه با این

نماینده‌ی‌های سپهرغرب در استان‌ها

محمدسعید کناریوند (ایلام): ۹۴۷۸ ۹۲۵ ۹۱۲۰۵

فرزاد منتی (کرمانشاه): ۲۷۲۹ ۱۳۰ ۹۱۸۰۵

شیرین مرادی (کردستان):۶۹۸۴ ۶۸۷۷ ۹۱۸۰۵

میینا یاحقی (مرکزی): ۴۹۰۹ ۱۷۹ ۹۹۰۵

رونق فر می‌خوانند.

چالش‌های زیادی روبه‌رو است، اما مرجعیت همچنان یکی از مهم‌ترین ارکان فرهنگی و اجتماعی جامعه محسوب می‌شود. هرچند که ساختارهای دولتی و سیاسی ایران تغییرات زیادی داشته، اما مرجعیت همچنان به‌عنوان یک نهاد فکری و معنوی در مسیر هدایت جامعه باقی مانده است. درواقع اگر مرجعیت شیعه امروز از دست رفته بود، ممکن بود ایران به‌طور جدی با خطر فروپاشی فرهنگی و اجتماعی روبه‌رو شود.

با وجود این، در دهه‌های اخیر شاهد هستیم که مرجعیت دینی همچنان از ظرفیت‌های خود

برای مقابله با بحران‌های داخلی و خارجی بهره می‌برد. در این میان، نقش امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب در عرصه رهبری سیاسی و دینی ایران در دوران این حقیقت است که مرجعیت همچنان در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور تأثیرگذار است. مرجعیت دینی در ایران، به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی، علاوه‌بر نقش مذهبی و دینی، وارد عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز شده است.

درنهایت اینکه نقش مرجعیت دینی در تاریخ ایران، نقشی بی‌بدیل و غیر قابل انکار است. این نهاد توانسته است در ادوار مختلف تاریخ ایران ازجمله دوران قاجار، پهلوی و انقلاب اسلامی، با بهره‌گیری از قدرت معنوی و فقهی خود، در برابر ظلم، استعمار و استبداد ایستادگی کند. حتی امروز که ایران در دوران جدیدی از تاریخ خود قرار دارد، مرجعیت دینی همچنان به‌عنوان یک پشتیبان معنوی و فکری در هدایت جامعه و مقابله با چالش‌های داخلی و خارجی، نقشی تعیین‌کننده ایفا می‌کند.

مرجعیت دینی در ایران نه‌تنها نماد مقاومت و استقلال است، بلکه به‌عنوان یک نهاد فکری و اجتماعی، بر پایداری و ثبات کشور تأثیرگذار بوده و خواهد بود.